

بەبن يارمه تىدانى ولاتانى

بەرهە مەھىنەری نەوت كەمكەرنەوھى

گۈرانكارىيەكانى كەشۋەھەوا تاوهكۇ

سالى 2050 خەونىڭى دوورە

04-09-2021

نووسەرەكان

ناوهندى لېكۆلىنەوھى روودداو، مەممۇد بابان

كورتە : ولاتانى وەك عىراق و ھاوشىوهكانىيان بۇ دىتنى ئامانجەكانى كەشۋەھەوا و پىيوىستىيان بەپشتىوانى
نىيودەولەتى ھەيە

ولاتانی وەک عىراق و ھاوشييە کانيان بۆ دىتنى ئامانچە کانى كەشۈھەوا و دووركەوتنهوه له دارمانى ئابوورى گواستنەوه بۆ وزھى پاک بىۋىستىيان بە يېتىوانى نىۋەدەولەتى ھەپە.

عهلى عهلاوى - جيگري سهروکوه زيراني عيراق و وهزيري داراين

فاتیح بیرون - بهریوه بهری گشتی جنیه جنکاری نازانسی نیواده ولته و زه EIA

| RRC

۹. مهندسی حمود بابان

له روزه‌هله‌لتی ناوه‌راست و باکووری ئەفریقا گەرمبۇونى زەھىر دوور نىيە، بەلکۇ راستىيەكى دوور نىيە، بەرزازاره. بەرزاپۇنەوەي پەكانى گەرمىنەوەي ئاۋاز دەكتەن. پىشىپىندەكرىت لە عىراق بەرزاپۇنەوەي پەكانى گەرمىنەوەي خېزاتر بىت لە تىكىرى جىهان [1]. ولاتانى ئەم ناوچەيە نەك بەتهنى كارىگەرى بەرزاپۇنەوەي پەكانى گەرمایان لەسەر دەركەوتتۇوه، بەلکۇ ناوه‌ندبۇونىان بۇ بازارچەكانى نەوت و گازى جىهان بەتاپىھەتى وايدىدۇووه ئابۇرۇيىكەيان للاۋاز بىت بۇ گواستنەوە دووركەوتتەوە لە سوتوھەمەنئىيە باوهەكان و ھەنگاونان بەردە سەرچاوهى وزە بەردەواامەكان (باکەكان). دەنگى عىراق و ولاتانى ھاوشىيۆھى عىراق زۆر گۈرنگە لە كۈنفرانس گۇرانكارى كەشۈرەدا COP26 لە مانگى تىشىرىنى دووهەمى ئەمسالدا لە گلاسگۇ بېسىرتىت.

بهرهه مهینه ری سوته مهندی و رهچاکردن پیداویستیه کانیان له به رچاونه گربت، چونکه کاریگه ری قوولی له سه رئاسایشی هه ریمایه تی و نیودده ولته تی و سه قامگیری باز ازه کانی وزه جیهانی ده بیت. هه گهر داهاتی نهوت دهستبات به دابه زین پیش هه وهی ولتاتی بهرهه مهینه ری سه رکه و توبوی ئابوریبیه کانیان هه مه جهشن و جیاکهوه، ههوا داهاته که له دهستده چیت و ریزه هه ژاریش زیاتر ده بیت.

له هه زمیکدا که یه کیکه له گهنجترین و خیاراتین زیادکردنی دانیشتوان له جیهاندا، سهختن ئابووری و زیادبۇونى مەترسی بېکارى ناتائامسیك، فراھانتى و ناسەققامگىرى، درووستىدەکات.

فهيراني كوفيد-19 زنهكي ئاگاداركه رهوه بولو، چونكى له سالى 2020دا پىشىپىنده كرا رىزېرى هەزارى دوو هىننده بولووه له عىراق.^[4] ئەمەش تارادىدەيەكى زور لە نجامى دابەزىنى داھاتى نهوت، چونكە نرخە جىهانىيەكان ھىوا بەخش نەبۈون ئەويش بەھۆي پاندامىك و دارمانى خواستەوە. ئىتمە ناتوانىز، رىڭە بە بەرددوامى، ملىئەنان خىزان بەھەن كە بىشت بە بازارلىكى، نهوت، جاوه، وانەكراو بىھەستت.

دستنیشانکردنی ئەم کاره پیویستى بە سیاسەتىك و وەرھەنینان لە توانای ولاتانى بەرھەمھىنەرى نەوت و گازى وەك عىراق ھەيە، كە سەرمایە و كار بىكىتە پېشەسازىيەكى بەرھەمھىنەر بۇ داھاتوو و هاندانى كەرتى تايىھەت. لە راستىدا ئەمە يەكىكە لە هاندەر سەرەتكىيەكانى پىشت كاخەزى سپى [5] ئەم دوايىھە عىراق بۇ چاكسازى ئابوورى، كە بەدواي ئەۋەدا دەگەريت سروووشنى ئابوورى عىراق بەشىوھەيەكى بەنھەرەتى بگۈرى و رىڭە بە كەرتى تايىھەت بادات روڭلىكى كەورەتى بگىزىت، كەمكردنەوهى پىشت بەستىنى ولات بە هەنارەدەكردنى ھايىدرۇ كاربۇن (نەوت) و پابەندبۇون بە نوڭىزدەنەوهى ئابوورى بە تىشكى خىستەسەر دەنگى سیاسەتى ژىنگەي و تەكىنەلۈزى، كە كەرتى وزە دەتوانىت لىزەدا روڭلى ھەبىت لە بەكارھەنینان و فراوانىكىردىن تووانى ناوچەكە بۇ بەرھەمھىنەن و دابىنەكىردىن ۋەزىي باك.

سوتواندنی گازی سرووشتی له کاتی به رهه مهینانی نه و تدا، که گرداریکی ناپیویست و زیان به خشنه.

دەرفەتىكى هە بۇ كەمكەرنەوەي بەكارھەينانى كاربۇن (Dearbonization) لە شىئووهەكى زۆر ئاساندا. ئەويش بە بەكارھەينانى وزە بەشىئووهەكى زۆر درووست لە سىكەتكەرەكانى پېشەسازى، گواستنەوە و بىناسازىدا، عىزاق و ولاتانى دىكە دەتوانى دووربەكەنەوە و ترازان درووست بىخەن بۇ گەشكەركدنى خواتىت بۇ وزە كە ئىپسەتا بېندا تىپەر دەبن. زىادىرىنى تواناى يەدەستخىتنى وزە بەشىئووهەكى درووست و باش قازانچى دىكەي دەبىت، وەك ولاتانى ھاوشىئووهى عىراق چىدىكە پېۋىست ناكات ئەوهەندە خەرج بىخەن بۇ زىادىرىنى ئاستى گىشتى دابىنلىكىدىنى كارھەبا ھ رىنگەشيان بىنەددات بۇ رەخسانىدىنى ھەللى كارى نوى لەو سىكەتكەرەكانى وەك بىناتنان و خزمەتگۈزارى درووست بەكارھەينانى وزە. بەپىن نۇيتىرىن راپورتى [7] EIA ھەر 1 دۆلار وەبەرھەينان لە درووست بەكارھەينانى وزە، تا 30 ھەللى كار دەرەختەسىنىت، ئەممەش زۆر گۈنكە بۇ ولاتىكى وەك عىراق كە دانىشتوانىيىكى گەنج و خىرايىيەكى زۆر لە زىيادبۇونى دانىشتوانى ھەيە.

وزه به رد هوا مه کان (پاکه کان) توانی در و سو تکردنی که رتیکی کاره با پاکتر و کار اتر پیشکشیش به ولاتان ده کات. لجه جانی پشت بهستن به ها ورد هی گ رانبه ها و پیس و هک به رهه مه سو ته مه نیمه کان. خراپ ترین ناوچه شارا و ه کان خور له عیراق توانای تا 60% [8] وزه و هرگرتنی له خوره وه باشترین ناوچه کانی ه لمانیا. له که ل ئه و ه شددا سه رجا و هی وزه وه خور له ه لمانیا تا و ه کو ئیستا بنیاتی ناوچه دو و هینده و نیو توانای کوئی سه رجهم ویستگه ئاوی، نهو تی و کازیبیه کانی عیراق بؤ به رهه مه نیمه کاره با. وزه و خور (Solar Plant) زور زیاتر با و به رد هست بوجه بؤ به رهه مه نیمه کانی کاره با به به را ورد به به رهه مه سو ته مه نیمه کان له جیهاندا. ههندیک پر و ه زه که ورده له روزه هه لاتی ناوچه راست و باکووری ئه فریقا له پیشنهادی ره و ته دان، به لام زور له ولاتان دیکه له نیویانیشدا عیراق پیویستی به پشتگیری سه رمایه که ورده هه یه بؤ به رهه مه نیمه کانی وزه له خوره وه ياخود بنیاتانی وزه له خوره وه که ئه مه ش قازانچیکی که ورده ئابووری هه یه. به پین را پورتیکی ئه دواییه IEA لە ما و هی 7 سالی را بر دو و دا دابینکردنی کاره با پیویست نزیکه 120 ملیار دولار تیچووه. له کاتیکدا پیچرانی کاره با دو و باره ده بینته وه و تیچووی پاراستنی کاره با له مونیده تایبە ته کانه وه چەندین بازگانی بچووک و ماما نا و هندیان ماندو و کرد.

وزه بەردەوامەکان، بەتیابەتیش وزھى خۇر، دەتوانىت ئاماپازىكى كارىگەر بىت بۇ جارەسەركردنى ئەو كىشانەرى رووبەررووی سىستەمى كارەبای عىراق بۇ ماۋەيەكى زۇر بۇوهەتەوە، ئەوپىش بەزىادىردنى مەمانە و توانىي وزھى پېوپىست بۇ كارەبای مالان و بازىرگانى. هەرروھا، سیاسەتچانانى عىراقى لەنۈزىكەوە سەيرى پېشىكەوتنە تەكەنلۆژىيەكان لەبوارى راڭتە ناوهەكىيە بچۈوكەكان دەكەن وەك سەرچاوهەكى 95

له کوتاییدا، ولاتانی وهک عیراق بهتهنیا ناتوانن گواستنهوه بُو وزه بهردوهامهکان (پاکهکان) بکهن، ئەگەر سەرچاوهی دارای، شارهذايى و سیاسى كۆبکەنهوه بُو گواستنهوه ئابورئىبەكان بە شىۋوهېكى يەكسان و كۈنجاو ئەوا پىۋىستيان پىشتىوانى نىيودەولەتى دەبىت. بەينجەوانەوه، رىڭاي نىت زىرو Net Zero و ئاسابىشى بازارەتكانى وزىي جىھان هەردووكىيان بەكىان دەكەوبت.

سہ را وہ

Birol, Ali Allawi & Fatih, *the guardian*, 09 01, 2021.

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2021/sep/01/oil-producing-countries-net-zero-2050-iraq> (accessed 09/01/2021)

[1]

[https://ui.adsabs.harvard.edu/abs/2017AtmRe.198...97S/abstract#:~:text=The%20temperature%20in%20Iraq%20is,1.01.\(%20%C2%B0C%2Fdecade](https://ui.adsabs.harvard.edu/abs/2017AtmRe.198...97S/abstract#:~:text=The%20temperature%20in%20Iraq%20is,1.01.(%20%C2%B0C%2Fdecade)

<https://www.iea.org/reports/net-zero-by-2050> [2]

<https://www.ft.com/content/27b4b7f1-9b08-4406-8119-03a73fb6ce19> [3]

<https://www.france24.com/en/live-news/20210517-iraqis-find-success-on-a-virtual-battleground> [4]

<https://ads.gov.iq/economic-reforms> [5]

<https://www.nytimes.com/2020/07/16/world/middleeast/iraq-gas-flaring-cancer-environment.html> [6]

<https://www.iea.org/reports/sustainable-recovery/buildings> [7]

<https://globalsolaratlas.info/map?c=49.653405,4.921875,5&s=47.872144,10.869141&m=site> [8]